

הלכות שבת סימן שמ

באר הגולה 382

ח (לא) ימדין שפלו מן הכסות (לב) מטר לחזיר, אבל אסור להגם (יד) (לג) בתחלה בכסות: **ט** לאסור לקבץ מלח (לד) ממשפחות המלח. (טו) (לה) שדומה (לו) למעמר, וכן אסור לקבץ (לז) כל דבר ממקום גדול: **י** (טז) המקבץ דבילה ופשוה ממנה עגול, או (יז) שנקב תאנים והכניס תחילת פהם עד שנתקבצו גוף אחד, (יח) הרי זה תולדת מעמר וחייב, וכן כל פיוצא בזה: **יא** יאף-על-פי שנותנים שמשמים ואגוזים לדבש, (יט) לא יחבצם בידו: **יב** הנותן זרע פשתן או שמשמים ופיוצא בהם במים חייב משהם לש. מפני שמתקבצים ונתלים זה בזה: **יג** (מ) אין שוקרים התרס

באר היטב

מקום שפלו מן האילן, אבל אם קבצם בפית לא, כ"מ בשם הרמ"ף: (יז) שנקב, וצ"ע למה לא יחייב בזה משהם בונה כמ"ש ססי' שייט גבי הטוב, וצ"ל דלא מקרי בונה אלא ששכנתו ליפודו והשוואו, מ"א:

משנה ברורה

סביב הנקב, (כז) ואז אפלו החוט תחוב פטחט נקובה, שהוא תלוי שם בתמידות כדי להכניסו צל-ידו בתנקבים, שרי, ואין בו משהם טל טל, פיון שפחטח תלוי בפחיל והפחיל בפגד ואין נפרד ממנו לעולם: **ח** (לא) מדין. כל דבר דף קרוי מדין, (כח) כגון צמר גפן וגרירת בגדים בלויים וכי האי גוונא, (סו) והוא הדין נוצות: (לב) מטר לחזיר. לאותו הכסות, (סז) דכיון דכבר היה שם אין בזה משהם תקון מנא, אך שיעור שלא יתבר: (לג) בתחלה. בהשתא (סח) עבדי לה מנא⁽¹⁾, ויש בזה חיובא דאורייתא: **ט** (לד) ממשפחות המלח. שיש מקומות שממשיך לחוכן מים מן הים, והתמה שורפתו והן נעשין מלח: (לה) שדומה וכו'. דמלאכת מעמר הוא לאסוף השבילין, וגם הוא קבץ זה. (סט) וזקא במקום המשפחות, ששם הוא מקום גדול של המלח, דומיא דשבילין שפשוה, (ע) אבל אם נתפצר בטקום אחר מטר לקבץ למקום אחר: (לו) למעמר. ולקף אסור מדרבנן, (עא) אבל עמור גופא ליכא, דאין עמור אלא בגדולי קרקע: (לז) כל דבר. הינו, פרות וירקות ועצבים⁽²⁾ וצשבים⁽³⁾ וכל דבר הגדל מן הקרקע⁽⁴⁾, וכוה חיובא נמי איכא לשמקבצן במקום גדולי, דזהו מלאכת מעמר גופא⁽⁵⁾, והאי דנקט המכחב בלשון 'אסור', להורות לנו דשלא במקום גדול, כגון שנתפזרו פרות בבית, (עב) אפלו אסורא נמי ליכא לשמקבצן יחד. ועין לעיל סימן שלה סעיף ה⁽⁶⁾, ושומרי גנות ופרדסים צריכין לזהר מאד בזה אפלו בפרות שגששו מבעוד יום שלא לאספן בשבת אפלו מעט, כי יש בזה חיוב חטאת, דשעור עמור הוא שעור קטן מאד⁽⁷⁾, וכמו שכתב הרמב"ם: המעמר אקליו, אם לאכילה שעורו כגורגרת, ואם לבהמה שעורו כמלא פי הגדי, ואם להסקה שעורו כדי לבשל ביצה⁽⁸⁾, עין שם: **י** (לח) הרי זה תולדת מעמר. שדבן של איתן הפרות להבדן באפן זה. ועין בנשמת אדם שמצדד, דאף קשעשה בן בבית חייב משהם מעמר, דבאפן בזה עשוי לעשות גם בבית כבשירה, וכן כתב בספר מצשה רמח"ם, עין שם: **יא** (לט) לא יחבצם בידו. רוצה לומר, שמנהיג בידו האגוזים ועל-ידיה מפרדי הדבש מבחוץ, דקרי בזה. ועין לעיל בסימן שיט פסופו שפברנו דבר זה⁽⁹⁾: **יג** (מ) אין שוקרין תרס ואין וכו'. כדי (עג) להפיק צליהם⁽¹⁰⁾ וכי האי גוונא:

שער הציון

(דס) בתי"ס ומונראכבהם: (סה) רש"י בריש פרק בשה טומנין: (סו) מרב חסדא דשרא לאהדורי אירא: (סז) לביש: (סח) רש"י, ולכרמב"ם הוא רק משהם גונה שפא חפז, וסתמתי ברש"י משהם דברין והרש"א ואור זרוע והמאירי פלג סתמו ברש"י, ומביתא דנקשה לדין זה עם דין דפוסת בית הנצור בחדא מחתא משהם נמי ברש"י דהתם חיוב חטאת איכא, כמאיתא שם בתקדי: (סט) סמ"ג ושאר פוסקים: (ע) מנא-אכבהם: (עא) אליה רבה וכו': (עב) אחרונים: (עג) פרי-מקדים:

כ בריקא שם מ"ח
ל שם ע"ג ואסורא
איכא אף לאכילת
שם כיון דאיהו גדולי
קרקע בית יוסף
מ ודבש פרק ח
נ הרמב"ם בפרק כא,
דכב הרב המגיד
שהוא מחזיקתא
פרק יג ס טור
והרמב"ם בפרק ח מהא דהתם צ"ע רמב"ם בפרק כג

(יז) בתחלה. דהשתא עבדי לה מנא, ורש"י. ורמב"ם כתב: בזה שפא יתפר, עמ"ש סימן שיט: (טו) שדומה למעמר. אבל עמור ליכא, שאין עמור אלא בגדולי קרקע, ודיחא דישח: (טז) המקבץ. ודוקא שנקבצם

באר הגולה

הלבש ושראי אחרונים. והנה מדברי הגר"א בסעיף ד שהוכיח המקור לדברי הג"ה שם דמטר לחזיר כמין אחרות [ואפלו הרבה] מסעיף זה, משמע דהוא מפרש דברי השלחן-ערוך אפלו בטין אותיות, הלפי זה לא נדבתי שום טעם לדברי השלחן-ערוך שמתיר פה לכתחלה משהם דבר שאינו מתקנים, על-כיל-פנים מדרבנן היה לו לאסור? ואולי שזה טעם הגר"א שלא הקמיק שם מקור לדברי השלחן-ערוך בסעיף זה. ומכל מקום קצת קשה, דהנה לו להשיג על זה ולא לשחק? ואפשר שהטעם הוא, דסבירא לה להשלחן-ערוך דרושם לא חייב קבץ כלל בכל גוונא, תאנה לזה מדברי הירושלמי פרק יב דרושם על העור כתבנית כתב פטור, וכן פסק הרמב"ם, ועין שם בדברי הרב המגיד שמקורו הוא מן הירושלמי הנה, ועל-כן באנו מתקנים מטר לכתחלה. ואין לומר דהירושלמי מירי ברושם בצפרן, ומשהם דהוי דבר שאינו מתקנים ולחכי פטור, וזרוע דפטורי דשבת פטור ואסור הוא: כן, דהשתא קמני, ועוד, דאספן בזה לה ללוגי ברושם גופא בין בכלי ובין בצפרן, ולמה לה לפלוגי שם בין קרע בעור כמין כתבנית כתב ובין רושם בעור כמין כתבנית כתב. אמנם באור זרוע זרע בירושלמי איכא, דרושם על העור כתבנית כתב חייב, וכן הוא בתוספתא שלנו, והגר"א לא הגיה על זה כלום משמע דסובר דכן עקר, ולפי זה לרש"ם בצפרן דהוא דבר שאינו מתקנים, על-כיל-פנים אסור לכתחלה, וקבוצת האחרונים הניל. ולפי דברינו זה, כל האי דינא תלוי בגרסת התוספתא אם כפי גרסת הרמב"ם או כפי גרסת האור זרוע, וכן כתב שם המגיד-משנה שיש חילוקי גסתאות בהתוספתא, ופה עשה הגר"א שלא כתב על זה לא מקור ולא השגה, וצדד צדד עין בכל זה: * אין שוקרין וכו'. סעיף זה ותסמוך לו הוא מלשון הרמב"ם, ודבריו בסעיף זה הוא נובע כמה שאמר בביצה דף לב השעם, דמשור לה מנא, ולכאורה לפי מה שמוכח בסעיף הספוק קורע על-מנת לתקן חייב משהם קורע, אמאי לא נאמר בזה משהם קורע? ועוד, דמלשון הרמב"ם בפרק כג משמע שהוא מדרבנן, שכלל שם עם עוד פשה דברים שצדד שמה מדרבנן, ואם הנה בו משהם קורע הנה בו אסורא דאורייתא? והאמת כבר הקשה זה בסרי-מגדים והשאר בקשאי, ומה שרצה אחד מן הסאחרנים להוציא מזה דלא שיק קריעה פי אם בדרך הנהיג ונארג שנתדבק מאופים רבים, וכעין שהיה פריעה, אבל לא בדרך שהוא מנחם אחד כמו עור וכו', זה אינו, דמבאר בירושלמי בהרוא דבעור שיק גספן קורעה⁽¹⁾, וכבר רצה לומר בן המשתא-אדם דהנה זה ספח הירושלמי הנה, ולולי דמסתפינא הנה אמנא דבר חדש בזה, דלא שיק שם קורע על-מנת לתקן כי אם קשקורע איהו דבר באקצע והוא צריך לתקן שגתים, וכעין שהיה במשפן, שיריעה שפפל בה דרנא קורעין בה והופרין אותה נשבת ע"י, ששקריעה היתה לצדד הועלת כל היריעה, וכן מה שאמר שם בשבת ק"ה דעבדה פי ביקטא, גספן הועלת הוא לצדד כל הפגד, וכשקורע בחמתו דמחייב הרמב"ם, השעם משהם דמטיב בזה לעצמו

שמשפך חתנו, הרי כאלו סתקן כל גוף הפגד, מה שאין בן קשקורע איהו דבר מהפגד מן הצד וכתתו לתקן בזה את הפגד שהיה ארץ או מקלקל בשפחו ותחתיכה התקנעת לא יתקן בזה כלל, לא שיק בזה שם קורע על-מנת לתקן כי אם שם אחר, דהנה סתקן מנא, שהוא סתקן בזה את הפגד ונאם מקדיף על הפגד, נראה דיש בזה גם משהם מסתק, וצ"ע לעיל בסימן שכב מה שכתבנו בענין מחסרן, וכלוי הדבר בהתקין: אם היא תקין גבור חייב משהם מכה בפטיש, דגורמא הכלי או הפגד, ואם אינו תקין גמור, הוא מדרבנן, ולכן בענינו, שהוא קורע איהו חתיכת גר כדף שלם כדי להשתמש בו איהו דבר-מדה, ובדף שנקרע מפניו הנה אינו מתקנו כלל, ואפשר דמקלקלו גספן, אין זה בכלל קורע על-מנת לתקן, ותלוי הדבר רק לפי המקום שנעשה בהתיכת

הלכות שבת סימן שם

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק לג]

ד'השתא עבדי לה מנא?

להכניסם לתוך סל, ואין בכך משום 'עובדין דחול', כיון שהבית מצרפם ונחשבים כאילו נמצאים במקום אחר. וראה מה שכתב המשנ"ב לעיל (סי' שט ס"ק יא).

(79) ואפילו אסף שני דברים בלבד וקיבצם יחד, כתב האגלי טל (מעמר ס"ג) שאם יש בהם שיעור עימור הרי הוא חייב, וכן כתב הערוך השולחן (ס"ב).

(80) ואם אסף חצי שיעור והניחו יחד עם חצי שיעור שזיה מונח שם זה מכבר, כתב האגלי טל (מעמר ס"ה) שמצטרפים הם יחד לשיעור מעמר. אולם השביתת השבת (מעמר ס"ק י) פקפק בדין זה [וראה מה שכתב שם בשם הרצ"פ פרנק].

ואם עימר חצי שיעור במקום אחד, וחצי שיעור במקום אחר, כתב האגלי טל (שם ס"ק ח) שאין הם מצטרפים לשיעור.

והמעמר פחות מכשיעור, כתב האגלי טל (שם) שאף על פי שברוך כלל חצי שיעור אסור מן התורה, מ"מ כל זה הוא במקום שראויים שני חצאי השיעור להצטרף זה עם זה, אולם במעמר אין חצי השיעור הראשון ראוי להצטרף עם חצי השיעור השני, שהרי אם יעמר את השני במקום אחר, אין הם מצטרפים כלל, ואם יניח אותו אצל הראשון, יתחייב על החצי השני כשלעצמו, אף בלא צירופו עם הראשון [ועיי' שכתב שלדעת השאגת אריה אין בכך אפילו איסור מדרבנן]. מאידך, הערוך השולחן כתב (ס"ח) שעימור פחות מכשיעור אסור מהתורה כחצי שיעור בשאר איסורים.

[משנ"ב ס"ק לט]

שפירנו דבר זה.

(81) שם כתב (ס"ק סד) שכיון שהאיסור לעשות כן הוא משום בורר, מותר לעשות כן כשדעתו לחבץ ולאכול לאלתר, שכן אין איסור לברור ביד אוכל מתוך פסולת, אלא כשעושה כן כדי להשתמש בו לאחר זמן, אך לא כשעושה כן כדי לאוכלו לאלתר. ובשם המג"א כתב שם (ס"ק יט) שבתוספתא מבואר שיסוד האיסור הוא משום לש, ואם כן אסור לעשות זאת אפילו כשדעתו לאכול לאלתר.

[משנ"ב ס"ק מ]

כדי להניח עליהם.

(82) ולקמן (סי' תקח ס"ק ג) ביאר, שכשצולים רגלים על גבי אכילה, מניחים עליה חתיכת חרס או נייר שנשרה במים, כדי שלא ישרפו הרגלים מן הגחלים שבאכילה.

[ביה"ל ד"ה אין]

דבעור שני דברים קריעה.

(83) וקריעת צמר גפן כדי להשתמש בו, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' מה) שדינה כקריעת נייר, ובאופן שנהג איסור קורע בנייר, נוהג איסור זה אף בצמר גפן. ודעת הגר"ז קרליץ (חוט שני ח"א עמוד קיב) שאסור לעשות כן משום מתקן מנא. מאידך, דעת הגר"שז' איערבך (שש"כ פל"ה הע' מה וח"ג שם) שאין בכך משום איסור קורע, כיון שמעשה קריעה אינו נוהג אלא ביריעה ארוגה או בהתיכת לבד או נייר וכדו', מה שאין כן בצמר גפן שאינו אלא סיבים בעלמא. והוסיף (אחרות שבת ח"א פ"א הע' לא),

המשך במילואים עמוד 69

(73) ולנפח גלגל או כדור גומי, כתב הגר"שז' איערבך (שש"כ ח"ג פט"ז הע' כד, וראה שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' יא אות ה) שאם כבר ניפחו אותו פעם אחת, מותר לחזור ולנפחו, וביאר, שאף על פי שבכל פעם נכנס אויר חדש, מ"מ יש לדון את כל האויר כדבר אחד, והרי זה כמחזור את האויר שהיה בו. ודעת הגר"שז' אלישיב (הלכות שבת בשבת פט"ז הע' 3) לאסור בפשיטות. וראה בשלמי יהודה (פ"ה ס"ק יד) שכתב שדעת הגר"שז' אלישיב היא שאין בכך משום תיקון כלל, ומ"מ אסור לעשות כן משום 'עובדין דחול', אלא שהתיר על ידי קטן. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' ל) כתב שכיון שבכל פעם נכנס אויר אחר, אסור לנפחם אפילו אם כבר ניפחום קודם לכן.

[משנ"ב ס"ק לז]

[ועיי' (74) וצ"ע (75) וכל דבר הנגזל מן הערקה (76) וכו', דנחזי מלאכת מעמר (77) וכו', וצ"ע לעיל סימן שלה סעיף (78) וכו', דשיעור עימור הוא שיעור קטן (79) וכו', ואם להסקה שיעורו כדי לבשל ביערה (80)].

(74) ובשעה"צ לקמן (סי' תקא ס"ק יד) כתב שלדעת הרמב"ם אין איסור מעמר בעצים, אלא אם כן מעמר אותם בשביל שיהיו מונחים להתיבש, אבל לא אם אוסף אותם בשביל להשתמש בהם מיד להסקה או לבישול.

(75) וכן אנגדת פרחים לזר, כתב הקצות השולחן (סי' קמו בדה"ש ס"ק מט הע' 17) שבכלל מלאכת מעמר היא [אם נעשית במקום גידולם]. מאידך, בשו"ת אגרות משה (אורח ח"ד סי' עג) כתב שאין בכך משום מעמר, שגדר מלאכת מעמר הוא איסוף פרטים לשם קיבוצם ואסיפתם בערימה, ואילו אנגדת פרחים לזר אינה נעשית אלא לשם סידור הפרחים באופן יפה [והוסיף ש"מ"מ אסור לאגדם מדרבנן, משום מתקן מנא].

(76) ואם קיבץ מינים שונים ועשה מהם ערימה, הסתפק האגלי טל (מעמר ס"ג) אם יש בכך משום מעמר. והשביתת השבת (מלאכת מעמר ס"ק י) כתב, שפשוט שיש בכך משום מעמר.

(77) ואף אם לקח פירות או שאר דברים המונחים בערימות קטנות ועשה מהם ערימה אחת גדולה, כתב האגלי טל (מעמר ס"ק א) שחייב משום מעמר, שהן איסוף השיבולים לעומרים, והן איסוף העומרים וקשירתם יחד בגדיש אחד, כלולים במלאכת מעמר, והוסיף שכן כתב המאירי (שבת עג, א). [וראה שביתת השבת מעמר ס"ק ג ושו"ת שבט הלוי ח"א סי' עח].

(78) שם מבואר, שפירות שנתפזרו בחצר מלקט מעט מעט ואוכל [וראה במשנ"ב שם (ס"ק יז) ובביה"ל (ד"ה אחד), לגבי לאסוף לחיכו וכוונתו], אבל ללקטם לתוך סל או קופה אסור משום 'עובדין דחול'. ולקבץ פירות או שאר גידולי קרקע שהתפזרו בתוך הבית, אסור החיי אדם (כלל יג ס"א) וכן משמע מהא"ר (ס"ק ד) שלא התיר להכניסם לתוך סל אלא כשעושה כן משום שמחה, כגון שמחת תורה, וביאר בשו"ת או נדברו (ח"ד סי' יז), שמה שכתב כאן המשנ"ב שאין בבית איסור כלל, זה דוקא כשלא נתפזרו הרבה, משא"כ בנחפזות אחת לכאן ואחת לכאן, אסור משום שהוא 'עובדין דחול'. ובשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ג תשובה ז) כתב שאם נתפזרו בתוך הבית, מותר אף

הלכות שבת סימן שמו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק מא]

חייב משום קורע⁽⁸⁴⁾ וכי, אסור לכלי עלמא⁽⁸⁵⁾ וכי, אם לא לצרף גדול⁽⁸⁶⁾ וכי, כל זמן שאין פתחת⁽⁸⁷⁾ וכי, ויפתחנו לית לן כה⁽⁸⁸⁾.

(84) ומי שנמצא במקום שאין בו נייר טואלט חתוך, דעת הגרי"ש אלישיב (ארחות שבת ח"א פ"א סכ"ב) שרשאי לחתוך נייר מגליל שאינו חתוך כלאחר יד, כגון שיקרעו במרפק וכדו', שהרי במקום כבוד הבריות התירו לעשות מלאכה כלאחר יד [ראה לעיל (סי' ש"ב ס"ק ב)]. וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"ח ס"ק א) שאם נמצא בבית כסא שאין בו נייר חתוך, מותר לקנח בגליל ארוך, ולאחר השימוש ישלך את הנייר שהשתמש בו לחוך האסלה, ואף אם על ידי הורדת המים באסלה תיקרע חתיכת הנייר מחיסרה לגליל, אין בזה משום קורע, ואם לא נקרעה חתיכת הפיר על ידי המים, והוא נמצא במקום ציבורי, רשאי משום כבוד הבריות לקרעה בשינוי.

אך אם אינו יכול לקנח בנייר מהגליל, וצריך להשתמש דוקא בנייר חתוך, דעת הגר"נ קרליץ (שם) שמשום כבוד הבריות מותר לקרוע את הנייר בשינוי.

(85) והחזו"א כתב (או"ח סי' ס"א ס"ק ב) שדין פתיחת איגרת הדבוקה בשפתיה, תלוי לכאורה במחלוקת רש"י והרמב"ם המובאת בביה"ל (ר"ה אין), שלדעת הרמב"ם שהפוחת בית הצואר חייב משום קורע, אף הפוחת איגרת חייב משום קורע, ולדעת רש"י שהפוחת בית הצואר אינו חייב משום קורע, משום שהתיקון ניכר כבר בשעת הקריעה, אף הפוחת איגרת אינו חייב משום קורע. והוסיף (שם), שאין לחייב על פתיחת איגרת משום מכה בפטיש, כיון שאין פתיחה זו נידונה כבנין בלי [שכן אף כאשר היא סגורה נחשבת היא כלי גמור], ומ"מ יש בכך משום איסור דרבנן של תיקון מנא לדעת רש"י. והוסיף החזו"א (שם), שיתכן שאף לדעת רש"י פתיחת איגרת אסורה משום קורע, שיתכן שטעמו של רש"י שהפוחת בית הצואר אינו חייב משום קורע, אינו משום שבשעת הקריעה נעשה תיקון, אלא משום שבמעשה שחייבים עליו משום מכה בפטיש, אין חייבים עליו אף משום קורע, אבל בפתיחת איגרת שאין חייבים עליה משום מכה בפטיש, יחכן שהחייבים עליה משום קורע.

(86) וכפי שכתב לעיל (סי' ש"ז ס"ק כה וסי' שבה ס"ק ס), שבמקום צורך גדול מותר לומר לנכרי לעשות מלאכה דרבנן.

(87) וכפי שכתב לעיל (סי' ש"ז ס"ק עו), שמותר לרמוז לנכרי לעשות מלאכה, אם עושה כן שלא בלשון ציווי.

(88) ואף על פי שאסור ליהנות ממלאכה שעושה נכרי עבור ישראל [כמבואר לעיל סי' ש"ז ס"ק יא], כתב הכלכלת השבת (דיני אמירה לעובדים אות ה) שבאופן זה מותר הדבר, הואיל ואין ההנהגה מגוף הקריעה, אלא מהאפשרות לקרוא את המכתב.

[משנ"ב ס"ק מב]

הרי זה תולדת תופרה⁽⁸⁹⁾.

(89) לענין הידוק גמירות על ידי 'מהדק סיכות', ראה מה שכתבנו לעיל (סי' כז).

[ביה"ל ר"ה אין]

דפוסים בית כצנזר פס"ן אסתר קשם קרצ'ק⁽⁹⁰⁾.

(90) והחזו"א כתב (או"ח סי' נ"א ס"ק ד וסי' ס"א ס"ק ב) שיתכן שאף דעת הרמב"ם כדעת רש"י שהפוחת בית הצואר חייב משום מכה בפטיש ולא משום קורע, ומה שכתב הרמב"ם דין זה בהלכה העוסקת במלאכת קורע [ראה פ"י מהל' שבת ה"ט], הרי זה משום שיש בכך פעולת קריעה, וכתב בסתם שהפוחת חייב כלשון הגמ' (שבת מ"ח א) ויתכן שכוונתו שחייב משום מכה בפטיש.

[ביה"ל ר"ה ה"ח]

דחיא בכלל קורע על-מנת לתקן⁽⁹¹⁾.

(91) והחזו"א כתב (או"ח סי' נ"א ס"ק ב) שאם אין הפוחת מתכוין להשתמש במעטפה לאחר הפתיחה, אין פתיחתה אסורה משום מלאכת קורע, כשם שקריעת עור שעל פי החבית כדי ליטול את מה שבתוכה אין בה משום מלאכת קורע [כמבואר במשנ"ב לעיל (סי' ש"ד ס"ק כה)].

אכן, אם לאחר פתיחתה תהיה המעטפה עדיין ראויה לשימוש, כתב החזו"א (שם) שאין לפותחה אף אם אינו מתכוין להשתמש בה, שמא יפתח מעטפות אף כשירצה להשתמש בהן. ונכשם שמצינו שגזרו שלא יקטום אדם קיסם כדי להריח בו, שמא יקטום קיסם כדי לחצוץ בו את שיניו, ולקרוע את המעטפה באופן שלא תהיה ראויה עוד לשום שימוש, כתב החזו"א (שם) שמותר, שכיון שאי אפשר להשתמש בה, אין מקום לגזירה הנ"ל.

ועניפת נקניק העשויה מפלסטיק או מנייר, כתב החזו"א (שם) שכיון שאי אפשר לחזור ולהשתמש בקריעה, מותר לקרעה. ובמקום שאין פורסים אלא חלק מהנקניק, ומקפידים שלא לקלקל את כל העטיפה, דעת הגר"ש אויערבך (שש"כ פ"ט הע' יא) שאין להתיר מן הטעם הנ"ל, ולדעתו הטעם שמותר להסיר עטיפה של נקניק, הוא משום שהעטיפה בטילה לנקניק, וכשם שמותר מטעם זה לשבור קליפה של אגוז וכדו' [וראה מה שכתבנו לעיל (סי' ש"ד ס"ק מ)].

וכן שקיות חלב, או שקיות נייר וניילון שיש בתוכן מיני מאכל או תרופות וכדו', כתב הגר"ש אויערבך (שש"כ ח"ג שם) שההואיל והדרך היא לזרוקן כשנמרוקנים את תוכנן, בטילות הן למה שבתוכן, ומותר לקרוען כדי לפותחן [וראה שש"כ שם, שלא התיר הגר"ש אויערבך לעשות כן אלא בצירוף טעמים נוספים. וראה מה שכתב שם שבשקית חלב ראוי שלא יעשה אלא חור קטן, כדי שלא ידחה החור עשוי להכניס ולהוציא דרכו], וכן דעת הגרי"ש אלישיב (הלכות שבת בשבת ח"א פ"ד ס"ו), אלא שהוסיף שאין לפתוח בשקית פתח יפה כדרכו, אלא יש לעשות קרע שלא כדרך, כגון בשינוי או בידו, או לקרוע את כל השקית בדרך המקלקלת אותה.

מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"ח ס"ק א אות א, וארחות שבת ח"א פ"ב הע' יב) שאסור לפתוח שקיות אלו באופן שתהיינה ראויות לשימוש, כגון לשמור בהן את החלב או את המאכל שהיה בתוכן, אך מותר לקרוען באופן שלא תהיינה ראויות עוד לשימוש כלל, וכפי שכתב החזו"א הנ"ל לגבי מעטפה.

[ביה"ל ר"ה ה"ח]

דלוקח שני דברים אֶתְּדִים וּמַחְבֵּר אוֹתָם לְאַתְדִּי⁽⁹²⁾.

(92) והדבקה תונית נייר על גבי בקבוק, הסתפק הגר"ש אויערבך (שש"כ פ"ט הע' עז) אם נחשבת כתפירה [וכן אם הסרת הנייר מעל גבי הבקבוק אסורה משום קורע], שכן אין הנייר נעשה חלק מן הבקבוק אלא רק דבוק בו, ואם כן אין הדבקה עושה אותם ליחידה אחת [וראה ארחות שבת ח"א פ"א הע' י].

ולדבריק 'פלסטר' על גבי פצע, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"ז סוף ס"ק ב) שמותר, ואין בכך משום מלאכת תופר, כיון שהדבקה דבר רך על גבי דבר קשה אינה נחשבת תפירה. [אכן, להדבריק את קצוות הפלסטר זה על זה אסור משום תופר, אלא שאם מתכוין הוא להסיר את הפלסטר תוך כ"ד שעות, או על כל פנים תוך שבוע, תלוי הדבר במחלוקת הפוסקים אם תפירה לזמן נחשבת תפירה, או לא].

המשך במילואים עמוד 69

הלכות שבת סימן שמ באור הגולה קצב

ואין קורעין *הגיר, (מא) מפני שהוא כמתקן עלי: יד המדבק גזרות או עזרות בקולן פ רמב"ם בספר י של סופרים וביצא בו, (מב) *הרי זה תולדת תופר *וחיב: והן המפרק גזרות דבוקים

באור הלכה

הגיר שחתכו, וסבירא לה להרמב"ם דמה שאמר שם בגמרא 'דמשוי לה כמא' הינו נראה כמתקן עלי, דלאו כלי גמור הוא עלי-גיר, וכלהו קללו הרמב"ם לדיו זה בכל מלתא דרבנן. ולפי זה אם קורע הנזר לכמה קרעים וצריך לכל אחד להשמיש בו הוא חיב, והוא קורע עלי-מנת למקן, וסמך למה שכתבנו, ממה שאמר במועד קטן כ"ב ע"ב על הנזר דהתיב "והנזר בבגדיו וזקנקים לשנים קרעים", ממשמע שגמרא 'דקנקים' אינו יודע שהוא לשנים וכו', משמע דסמך קרע הוא לשנים, ולא שיקרע איהו חתיכה מן הנזר ויחליטו וישארו הפקר על מקומו נקצת סייע דלכך מן הירושלמי פרק כלל גדול, דתנה קשנא לה הינו קריעה חתוך, וקאמר קריעה באמצע חתוך מן הנזר, ולכרטינו הכי פרושו, דקריעה אינו אלא באמצע וכדי שיקטעו על-ידי הקריעה שני הקצדים, וכמו שהיה במשכן וכו', אבל חתוך שני אפילו מן הנזר, שמתקן בשפת הנזר כדי להחזיקו, וכמו שאמר בירושלמי שם ראשה האורכת המקצוע הנימין [הינו היוצא מן הארבעה, וכמו שכתב התקדושה שם] יש בזה משהו מחמת, אף יש לחזות, דהתקדושה ארבעה דמלתא נקט, וכונתו במה שאמר 'קריעה באמצע' הינו דאצל שפתו לפצמים אי אפשר אלא על-ידי חתוך, דאין לו במה לחזותו ולקטעו. וכל מה שהצרכנו לישב לשאך דגמרא דקאמר משהו דמשוי לה כמא ולא קאמר משהו קורע, הינו לשיטת הרמב"ם דפיתח בית הגמרא בספר אסוריו משהו קורע⁽⁹⁰⁾, אבל לשיטת רש"י שם דגמרא משהו דמשוי לה כמא, עין שם בך מה, ונשמנו כמו שכתבנו בבאור הלכה לקמה דסבירא לה דכל דבר שהתקן נזכר תוך כח הקריעה נפסא לא שיהי בזה שם קורע כלל בין דעושה כלי בקריעה, אספן הכי נמי דתקנת התקנה הוא דמשוי לה כמא בקריעה, על-כן לא שיהי בזה שם קורע כלל, ולכך לא היה יכול הגמרא לומר השם משהו קורע. וקול להיות דלרש"י יש בזה אסור דאורזתא של מזה פשיט, כמו בך מה דגם שם כתב רש"י דהוא משהו דמשוי לה כמא, ובאר רש"י בהדא דחייבו הוא משהו מזה בפטיש, והכי נמי כי האי גוונא, וצריך עיון קצת, דמלשון הרמב"ם לא משמע הכי, דכתב בדיו י דהקורע להפסיד פטור מפני שהוא קלקל, משמע דנזק להפסיד, אבל בזה שיהי תקן בארבעה צד חיב, ויש לחזות, דנה תחתיכה שקורעה הוא משליכה ועלי-כן בכלל להפסיד הוא, ודומיא דמה שכתב הרמב"ם בספר א הלכה י בחרוהו גמא ואין צריך אלא לעפרה דפטור משהו דכונתו לקלקל, אף דיש לו הנאה מהפסד, על-כפופים לענין צוית הנפא גופא מקרי כונתו לקלקל, והכי נמי בענינו לענין תחתיכה שמשליכה לארץ מקלקל גמרא. והענין דבמב"ם פרק א מהלכות שבת הלכה ז, דאם חס על הנזר ומפני זה מבזה הפתילה חיב, ואף-על-גב דכביה הוא בכלל סוחר ומקלקל, דמשמע בגמרא ל"א ע"ב, אפילו הכי חיב משהו דמתקן בזה את הנזר, ומשמע לכאורה הפך דברינו; ואפילו אם נאמר דהרמב"ם סובר כסברת רבותינו המובא שם ברש"י, ומקרי כל זה לדידה סוחר על-מנת לבנות במקומו, וכאשר בררנו לעיל בבאור הלכה, על-כפופים לרש"י מובח בהדא דמקרי סוחר על-מנת לבנות שלא במקומו, דצל תחתיכה אינו חס ומשליכה לארץ, ואפילו הכי חיב משהו דחס על הנזר, והוא בכלל מקלקל במקום זה ומתקן במקום אחר, ואפילו הכי חיב להפא קמא, אף כבר בררנו לעיל דלרש"י מטעם אחר אינו בכלל קורע, וצריך עיון בכל זה: * הגיר, עין במשנה ברוכה מה שכתבנו בענין פתיחת אגרת, ואבאר קצת: הפירוש חס בלחוד-דעה קיי"ח קמב דישאל הפותחו יש בזה חיב חסא לכלי עלמא, דקריעה הנזר היא קלקל על-מנת למקן, והקינו הוא פה שצריך לפתח אותו, וכן דעת ספר הזכויות דהוא מקלקל על-מנת למקן, ובתשובת חכם צבי סימן לט פליג על זה והתיר על-ידי עובד-גלולים ולא באר שמו, ונראה דהוא סובר דהוא מלאכה שאין צריך לגישה, דהא אין מתקן בנזר הנזר מידי, ונתקפות בך צד קתבו, דלכדי קורע בחמתו למרמי אימתא אאליש' ביה פטור לכדי שמעון, משהו דהיה תקון לזון הדבר הנקורע, אף לפי זה לרמב"ם שפוסק דמלאכה שאין צריך לנפא חיב יש בזה אסור דאורייתא נאסור על-ידי עובד-גלולים, ובגמרא דאם כלל כט ראיתי שכתב הלכתי עלמא פטור, והכן כונתו, דשאני חזיא דקורע על כותל ובחמתו דהקריעה גופא היא התקן [דבהקריעה משכח חמתו או מרמי אימתא אאליש' ביה], מה שאין בן בזה דלכדי הוא מקלקל גמרא ומתקן הוא מצד אחר, ובגמרא לא ברינא סברתו וסברת התקן צבי בזה, דכידע דקורע תקון אגרת, שעומד לקרותו, ותקונו הוא שייכל לארצו, ואם-כן בשקורעו כדי לקרותו הוי מלאכה הצריכה לגישה; אכן הויא דקריעה האגרת בתוך גיר אחר בנזר, כדאמר הנזר הנזר העליון הוא בכלל מקלקל וקטור אפילו לרבי יהודה, ובדאמרינן שבת ע"ב דמקלקל פטור אפילו לרבי יהודה דסבירא לה דמלאכה שאין צריך לנפא חיב, וצ"ל בן מר על-ידי עובד-גלולים במקום אחר, דהוי שבות השבות, אולם לפי מה שכתבנו לעיל דלשיטת רש"י הויא דהוא סוחר על-מנת לבנות שלא במקומו דהוא מקלקל במקום זה ומתקן במקום אחר, חיב לרבי יהודה, אספן הכי נמי בזה כלל גנני הוא מלאכה דאורייתא לרבי יהודה, דהוא בכלל קורע על-מנת למקן⁽⁹¹⁾, ואפילו על-ידי עובד-גלולים יש לומר, וכן התנא דאברהם בסימן שו סעיף קטן ב מצדד לאסור פדעת ספר הזכויות, ומכל מקום נראה דלכך גדול יש להקל לפתחו על-ידי עובד-גלולים, ובפרט אם האגרת מנחת בתוך גיר אחר, ולתחלה טוב יותר לעשות כמו שכתבתי במשנה ברוכה בשם הגאונים: * הרי זה תולדת תופר, פי תופר, ענינו הוא דלוקט שני דברים אחרים ומחבר אותם לאחד⁽⁹²⁾, וכן הוא על-ידי דבוק, ונראה לי דהוא הינו דלוקט שני דברים אחרים, שם: * וחיב, עין במשנה ברוכה מה שכתבנו לענין שיעור, והנה אף דלענין טחינה דשת הרמב"ם בספר ח הלכה טו דהנזר צריכ' שיעור, אף דהוא תולדה דטוחן וקטיון שיעור פגרוגרת, מכל מקום בזה חיבו כלי-שהוא, הרי דאין דקורע מלאכה להחזיקו לענין שיעור, שם שאני דחשיב שיעור הנזר ככלי-שהוא, וכמו שהפך מתכת דחשיבות הפתחת הוא בכלי-שהוא, עין שם ברמב"ם ובמגיד-שם, מה שאין בן לענין דבוק עור דהוא תפירה לא מצינו חלוק בתפירה בין בגדעור לבגד אחר, ובבלם בענין שיעור לענין חיוב ודאין דבוק, ולענין גיר משמע לכאורה אספן מלשון השלח-נזר דאין אחד לחן, אף זה יש לעין, לענין מפרק דחייבו הוא משהו קורע ואף דלא היה על-מנת לתפר, משהו דכיון דצדו לא היה דבר-צדך ולא לקלקל חשיב כעל-מנת לתפר וכללוקט, או בקורע בסתם ולדעת הרמב"ם דחייב בו, אם שיהי בזה גספן השעור כדי לתפר ב' תפירות, או דלמא כי אקרינן בקורע שיעור זה, הוי מלי חיב דחייבו הוא משהו שכתבנו היה כדי לתפר, על-כן אמרינן דבפחות משעור זה לא חשיב, מה שאין בן חיב דחייבו הוא משהו שכתבנו הוא בשביל איהו תקון אחר, כגון בענינו שצריך שיהיה הנזר וקטור חלוק, או בקורע בחמתו שהוא כדי לישב את דעתו, וכמו שכתב הרמב"ם שם, או בכל קורע שהוא על-מנת למקן, כל שיש בו התקן שהוא מקום בו חיב ולא מלאכה בשעור זה; והנה, דבקורע על מנה דאמרינן בגמרא דחייב משהו שיש תקן מענה על-ידי הקריעה, על-כפופים שיעור טפח, דבפחות מזה לא הוי שיעור קריעה אפילו לשאר קרובים, כמו שאמרנו במועד קטן, ולא תקן כלל, הרי דלא פליג זה בשעור ב' תפירות, אספן אפשר דהוא הינו בכל דבר לפי תקונו, בין לקלל בין להקמיר ונדברינו הוא לנעת המוספות שם קיה ע"ב דהי' קא רבי יהודה, ע"ש, אבל לנעת הרמב"ם שם בספר י הלכה י, ע"ש, ובחוספות-יוס"טוב על זו חמשה, משום שחממו וצדו זה על-ידי תפר, לא מקרי גס שם אם נזקא אפילו, והנה מה דאיתא במשנה דמקלקל על-מנת לתקן שיעור כמתקן, הינו בדרך שיש להתקין שיעור ידע, כמו בחוסף על-מנת לכתוב ובקורע על-מנת לתפר ובסוחר על-מנת לבנות, כל אחר לפי שיעורו, ובכו דאיתא ברמב"ם

שיעור הצירוף

(טז) כן מוכח בספר תפארת-ישראל דגם בקורע ביד יש בו משהו מתקן, ועין במה שכתבנו בסימן שכתב בבאור הלכה: (עס) גם זה מספר הנזל ופשוט, לפי מה שכתבנו בבאור הלכה בסעיף יד דכלל קורע בשביל איהו תקין חיב: (עז) עין בסימן אברהם סימן חקיס ובפרי-מקדים במשפחות-זהב שם ובגמרא דאם כלל כט רצו: (עח) מגיד-אברהם בסימן שו סעיף קטן ב, ועין באור הלכה:

